

Netwerk tegen Armoede

Vooruitgangstraat 323 bus 6 - 1030 Brussel / tel. 02-204 06 50 / fax : 02-204 06 59
info@netwerktegenarmoede.be / www.netwerktegenarmoede.be

TOELEIDING

Waar gaat het eigenlijk over?

Deze nota werd gemaakt naar aanleiding van het proefproject (2011-2013) Vlaamse Uitpas in Aalst. De UITpas is een algemene vrijetijdspas met specifieke focus op mensen in armoede. De pas wil een bredere en diepere participatie realiseren aan vrijetijdsactiviteiten binnen en buiten de gemeente. De pas biedt voordelen zoals een puntenspaarsysteem, informatie op maat, kortingen...

Voor mensen in armoede wordt een actieve promotie gevoerd via bv verenigingen waar armen het woord nemen en biedt de pas korting op toegangsprijzen.

Eind 2013 wordt de Uitpas geëvalueerd en wordt onderzocht of het systeem uitrolbaar is naar andere Vlaamse steden. Een belangrijk vraagstuk hierbij is welke voorwaarden vervuld moeten zijn, wil de introductie van de pas ook een verhoogde participatie bij mensen in armoede teweegbrengen. Het is nu al duidelijk dat een pas op zich weinig of geen effect heeft zonder een kader van extra investeringen in deze doelgroep.

Het woord 'toeleiding' valt te pas en te onpas, maar wat bedoelen we hier nu eigenlijk mee?

1. Omschrijving

'Definitie'

<p>Toeleiding is elke stap die nodig is om geïsoleerde mensen in armoede te bereiken, hun vertrouwen te winnen, interesse te wekken en te komen tot duurzame deelname aan de samenleving, in dit geval het aanbod cultuur, sport, jeugd of toerisme. Dit gebeurt in een evenwaardige dialoog en relatie tussen individu, tussenorganisatie en aanbieder. Tegelijk met 'toeleiding naar het aanbod' moet een proces gestart worden van het screenen, toegankelijk maken en desnoods aanpassen van het aanbod zelf.</p>

1.1. Mozes

'Toeleiding' gaat een stuk verder dan een klassieke publiekswerking of promotie, die vertrekt vanuit het eigen aanbod en bestaat uit communicatie en omkadering hiervan. Toeleiding vertrekt vanuit de persoon in armoede zelf, en omvat alle stappen die nodig zijn om de afstand tussen het vrijetijdsaanbod en de persoon te verkleinen.

De uitdaging houdt niet op na het uitbouwen van een 'klantenbestand', maar moet zich blijven richten op nieuwe mensen die een grotere inspanning vergen. Het blijven moeite doen voor groepen die nog niet bereikt worden, moet een permanent aandachtspunt zijn. Sommige deelnemers bereiken een punt waarop ze zelfstandig aan vrijetijdsparticipatie kunnen doen en hebben hier niet méér voor nodig dan informatie en een financiële tegemoetkoming. Er zullen echter altijd opnieuw instappers zijn of mensen die blijvend nood hebben aan een groep om mee te gaan. Dit betekent dat toeleiding nooit ophoudt en altijd opnieuw rekening houdt met de mensen die er pas bij komen kijken.

Naar aanloop van een evenement, een sportkamp, een socio-culturele activiteit.. wordt op een andere manier gecommuniceerd dan als er niets op de agenda staat. Dit betekent niet dat de communicatie tussen twee activiteiten mag stilvallen. De bedoeling is dat er een duurzame band wordt opgebouwd met het publiek, en dit wordt niet bereikt door enkel te communiceren of uit je organisatie te treden als er iets te doen is. Een doorlopende aanwezigheidspolitiek is doorgaans de beste strategie: cultuur- en sportwerkers die zich laten zien op een buurtfeest, een wijkmaaltijd, een loopwedstrijd.. en sociaal werkers die eens binnenlopen op het boekingskantoor, de teamvergadering.. van aanbieders. Toeleiding is ook de zorg die wordt besteed aan deelnemers vóór en na de activiteit; wat verwachten de deelnemers van de uitstap? Wat zijn hun vragen? Is het duidelijk wat er zal gebeuren? Niet enkel welke voorstelling ze mogen verwachten, maar waar spreken we af, waar gaan we binnen, waar hangen we onze jas, waar kun je naar het toilet, drinken we nog iets achteraf, wat vonden we ervan..

1.2. De berg

Naast alle inspanningen die worden geleverd om mensen in armoede en andere moeilijk bereikbare groepen, te bereiken met het aanbod, moet altijd de vraag gesteld worden of het aanbod zelf wel gepast is.

De meeste vrijetijdsactiviteiten van sportclubs, socio-culturele verenigingen, cultuurcentra.. zijn afgestemd op het 'gemiddeld' publiek. Wil men het minder gemiddeld publiek bereiken, moet er ook een bereidheid zijn om een ander aanbod aan te bieden. Hiervoor is het noodzakelijk dat ook het bestuur, de programmator, de visie van de organisatie... bereid is om na te denken over een gelaagd en divers aanbod, zodat iedereen kan instappen en doorgroeien. Het is niet zo dat mensen in armoede geen fijnproevers kunnen zijn of worden, maar de instapdrempel moet laag genoeg zijn voor iedereen.

2. Wie doet wat

We beschouwen het als de taak van elke vrijetijdsorganisatie om oog te hebben voor doelgroepen die hun aanbod niet kennen, en die van elke doelgroeporganisatie om oog te hebben voor vrije tijd en wat dit voor hun mensen kan betekenen.

Beide partijen moeten kunnen buiten hun eigen denkkader treden en op zoek gaan naar de ander.

Vrijetijdsaanbieders, promotiediensten, publiekswerkers.. stellen vaak te weinig hun aanbod, hun communicatie, hun drempels, hun regels.. in vraag

Sociale organisaties raken daarentegen soms te weinig los van de dagelijkse rompslomp en weerstand van mensen in armoede.

De ideale vorm van toeleiding is een weg die door beide partijen voor minstens de helft wordt afgelegd en waarbij de expertise van mensen in armoede, begeleider en vrijetijdsorganisatie maximaal wordt benut.

Toeleiding mag niet iets zijn wat 'er bij komt', maar moet voor beide partijen een voortdurende reflex zijn.

Om deze samenwerking op gang te trekken, stellen we onderaan deze nota alvast een oefening voor.

Verder biedt het Netwerk tegen Armoede elk jaar een vorming 'armoede voor cultuuraanbieders' aan, waarin zowel wordt gewerkt aan visievorming over armoede als concrete tips in de praktijk. (meer info via carolien.patyn@netwerktegenarmoede.be)

3. Voorbeelden: wat kan toeleiding zijn in concrete situaties?

Voorbeeld 1: taak- en expertisedeling door samenwerking
sportparticipatie mensen in armoede Eeklo

In 2010 kreeg wijkcentrum De Kring (Eeklo) projectmiddelen voor een sportparticipatieproject. Dit project werd opgezet in samenwerking met de sportdienst en met de ondersteuning van een stuurgroep. Aanvankelijk nam een groep mensen in armoede deel aan een bestaand omnisport-aanbod van de sportdienst. Dit bleek te hoog gegrepen, waarna een specifiek aanbod werd voorzien in de sporthal: het bewegingsuurtje. De lesgever werd voorzien via de sportdienst (en later via VLABUS) en de groepswerker van het wijkcentrum zette heel sterk in op de toeleiding van mensen in armoede naar het sportcentrum. Dat deed ze door af te spreken met mensen voor enkele activiteiten, door samen met de mensen te sporten, door voor, tijdens en na de activiteit te luisteren naar reacties, door deelnemers die een periode afwezig waren terug te contacteren en te motiveren,...

Geleidelijk aan groeide het vertrouwen van de sportdienst in wat het wijkcentrum met mensen in armoede bereikte tijdens deze activiteiten. Op de vraag om een zwemaanbod voor volwassenen te voorzien werd eerst voorzichtig ja gezegd. Eens bleek dat heel wat mensen interesse hadden om te leren zwemmen, zette de sportdienst ook de schouders onder dit nieuwe aanbod. Later werden zelfs eigen lesgevers ingezet om het aanbod te kunnen uitbreiden.

Omdat de subsidies voor dit project eindig waren, werden geleidelijk aan afspraken gemaakt over het vervolg van deze activiteiten. De sportdienst organiseert nu zelf het bewegingsuurtje en het zwemmen voor volwassenen en maakt dit aanbod bekend via website en stadsmagazine. Vanuit het wijkcentrum volgt de groepswerker deze activiteiten nog steeds op, maar is er niet altijd zelf aanwezig. Door samen te werken is de omgang met mensen in armoede vanuit de sportdienst op een positieve manier veranderd en werd het project opgenomen in het reguliere takenpakket van de sportdienst. Een vrijwilliger of deelnemer is contact- en vertrouwenspersoon geworden voor de sporters, sportdienst en groepswerker.

Voorbeeld 2: De groep als opstap

Verhaal Sabine (Vierdewereldwerking Mensen voor Mensen Aalst)

Ik kwam heel weinig buiten. Als je geen geld hebt, sluit je je op.

Mijn wereldje vroeger bestond enkel uit mijn dochter en mij. Wij hadden heel weinig contact met andere mensen. Ik had geen verdere interesses, zo dacht ik tenminste. Nu ik wéét wat er allemaal te doen is, vind ik het moeilijk om te kiezen want er is zóveel dat ik interessant vind!

Dit is maar veranderd toen ik regelmatig naar de Vierdewereldgroep begon te komen.

Daar hoorde ik andere mensen vertellen over uitstappen en culturele activiteiten waar ze met de groep naartoe gingen. Zo begon ik 'goesting' te krijgen om mee te gaan.

De eerste keer dat ik zelf iets deed, was met de groep mee naar de musical op het Donkmeer "Fiddler on the Roof". Het was fantastisch! Als ik vroeger zo iets zag op TV, dan verlangde ik om dit in het echt te zien, maar had nooit gedacht dat dit ooit zou lukken.

Ik heb 6 jaar nodig gehad om mijn kansenpas te gebruiken

Ik kende de informatie niet – wist ook niet waar cultuurcentrum of andere plaatsen ivm cultuur waren.

Ik kende niemand (had geen sociaal leven).

Veel mensen in armoede voelen zich beschaamd en denken dat cultuur niets voor hen is, voelen zich minderwaardig (door iedereen bekeken → daardoor durf je zeker niet buiten komen)...

Ik kende alleen TV.

Ik durfde niet buiten komen en zeker niet alleen naar cultuuractiviteit! (bang van het onbekende)

De groep geeft me veiligheid. Want... als je nog nooit in een cultuurcentrum geweest bent, stap je er niet zomaar binnen – je voelt je onwennig,... EN hoe weet ik wat er te doen is, waar moet je een ticket kopen, ben je verplicht om een drankje te kopen in de pauze,...? Allemaal vragen die je veel stress geven!

Ik voel dat ik erdoor veranderd ben. Méér nog, daardoor kom ik nu ook veel meer buiten en voel ik dat ik opener geworden ben en iemand durf aanspreken, zelfs als ik ze niet ken....

Cultuur haalt je uit de schaamte, uit je isolement. Het doet je beseffen dat je ook een mens bent, gelijkwaardig aan elke andere mens!

Voorbeeld 3: Mensen in armoede als ambassadeurs

(verhaal Paul van APGA en recht-op Antwerpen)

Paul pikte graag en regelmatig een voorstelling of een concertje mee, tot het noodlot toesloeg en Paul in armoede terecht kwam. Een hoge schuldenberg belette hem nog aan cultuur te doen, laat staan aan iets anders. Paul bleef thuis, zag de muren op zich afkomen en kreeg een nieuwe levensvisie: 'Als het in mijn nadeel is, dan zal het wel juist zijn'.

Langzaam maar zeker is Paul uit zijn put kunnen klimmen. Hij begrijpt erg goed wat armoede met een mens kan doen en beseft dat velen dat niet weten. Daarom neemt hij het woord op verschillende fora om mensen uit verschillende sectoren inzicht te brengen.

Maar ook zijn oude liefde, zijn cultuuruitstapjes is hij niet vergeten. Haast meer dan de programmatoren van de cultuurhuizen is Paul op stap. Theater, muziek, Paul kom je overal tegen. Hij weet er de gratis of goedkope voorstellingen uit te pikken en is er niet vies van te onderhandelen met cultuurhuizen om een goede prijs te bedingen voor hem en zijn groep.

Ook hij begrijpt dat 'een goede prijs' niet voldoende is. Hij spreekt met mensen af, belt hen enkele dagen of uren voordien nog even op, ze gaan samen naar the place to be, hij helpt bij het vinden van de juiste stoel, de vestiaire, het toilet, herinnert hen de GSM af te zetten. Want als je ergens nog nooit bent geweest, als je iets nog nooit hebt gedaan, hoe weet je dan hoe het moet. En als je niet weet hoe leuk het kan zijn, waarom zou je dan in eerste instantie al gaan?

Voorbeeld 4: De volhouder wint

(getuigenissen Vierdewereldwerking Mensen voor Mensen)

Nancy en Kevin, haar zoon van 18 jaar... die kwamen eigenlijk nooit ergens. Ik zei al ik weet niet hoe lang dat zij eens moesten meekomen met iets van de kansenpas. Ik ben blijven zagen dat ze eens moesten meekomen, maar op het moment dat ze dat dan deden, was het verdorie de operette 'Gravin Maritza' in de Werf. Ik dacht van ai ai ai, zo'n jonge gast, dat zal hier rap gedaan zijn. Maar die begon te zingen, en die heeft echt een hele schone stem, en die jongen zat daar met zijn mond wagenwijd open te kijken en te luisteren... Ik was er van aangedaan hoe hij ervan genoot. Hij had nog nooit zoiets schoons gezien, zei hij.

En nu gaan ze eigenlijk heel regelmatig gaan kijken als er iets in De Werf is.

Nancy: en de enige reden waarom ik uiteindelijk voor de eerste keer ben meegegaan, was puur en alleen om van het gezaag van Dianna af te zijn..

Therèse: Wij leggen vaak huisbezoeken af met de vereniging, en spreken dan af wie wie gaat bezoeken. Ik neem dan altijd mensen die een beetje in mijn buurt wonen, en zo was er een vrouw die ik wou bezoeken, ik had al een paar keer aangebeld, maar er deed nooit iemand open. Na een paar keer deed ze dan toch de deur open, maar liet ze me niet binnen. Ik heb dan uitgelegd wat onze vereniging doet en haar gezegd dat we haar naam hadden via het Sociaal Huis (want ze moeten toch weten hoe je daar terecht komt). Ik ben blijven terug gaan, en die deur ging altijd een beetje meer open, tot ik na een paar maanden toch binnen mocht. Ik ben er dan een paar keer geweest, maar er kwamen dan evengoed nog periodes dat die deur weer dicht bleef. Ik ben altijd blijven gaan, en er was eens iets van het CAW dat heel interessant zou zijn voor haar, ik heb haar dat dan gezegd en daar is ze wel naartoe gekomen. Maar als ze problemen hebben, dan gaat die deur weer dicht. Maar ik blijf wel gaan.

Voorbeeld 5: Aanbod toegankelijk maken (CC De Werft Geel)

Het CC in Geel wil diverse doelgroepen bereiken met hun programmatie, en doet dit door ze te betrekken bij de samenstelling en selectie van het aanbod. Via lokale organisaties en diensten zoals OCMW Geel, samenlevingsopbouw, welzijnsschakels, verenigingen waar armen het woord nemen... krijgen mensen in armoede de kans om voor voorstellingen naar hun keuze, tickets voor te behouden. Er wordt een vrijetijdsbeurs georganiseerd op het moment dat de programmatie bekend is. Hierdoor leert de doelgroep het aanbod beter kennen, en kan een bepaalde hoeveelheid tickets worden voorbehouden. Hierdoor kunnen mensen in armoede op hun tempo kennismaken met voorstellingen naar hun keuze, en wordt vermeden dat bv de abonnementenverkoop bepaalde voorstellingen al helemaal uitsluit. Tijdens de vrijetijdsbeurs is er ook de mogelijkheid tot een rondleiding achter de schermen. Zo leren de mensen de werking van het cultuurcentrum en de culturele codes beter kennen. Daarnaast organiseren ze speciale toegankelijke acties zoals Kunst, koffie en koeken, waar een expo gekoppeld wordt aan een informeel ontmoetingsmoment. Tot slot werken zij met duo uitstappen, naar het voorbeeld van duomethodiek 'Een paar apart' van Recht-op Antwerpen, met dat verschil dat hier de cultuurdienst het aanbiedt en dat ze het voor twee doelgroepen aanbieden.

Kortom een cultuurdienst die heel actief de lokale samenwerking opzoekt.

Voorbeeld 6: Bruggen slaan door thematisch te werken (Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen)

Het KMSKA zet sterk in op interactief gegidste rondleidingen met doe – opdrachten die vertrekken vanuit de persoonlijke leefwereld. Men begint bijvoorbeeld met de vraag : hoe voel je je vandaag en toon mij eens een schilderij dat daarbij past, en dan wordt dat de beginpunt van de rondleiding. Dit voorbeeld toont aan dat men niet start vanuit de kennis van het museum en die overbrengt naar de mensen in armoede. Maar men start van hun bril en probeert dan daar de kennis op toe te passen. Daarnaast hebben zij ook een atelierwerking waar ze met groepen op maat rond één van de thema 's uit de tentoonstelling werken. Zij zetten sterk in op de lokale samenwerking, waarbij ze eerst een verkennend (telefonisch) gesprek doen om te horen welke werking het is en wat de interesse van de doelgroep is. Dan probeert men dit te linken aan een rondleiding/atelier/tentoonstelling. Zo was er bijvoorbeeld een samenwerking met de kinderwerking Kauwenberg. Zij hadden het hele jaar door rond natuur gewerkt, en in de tentoonstelling van Permeke was groen een centrale kleur. Rond groen en natuur werd dan samen met hun een atelier uitgewerkt. Zo was dit aanbod ook een logisch gevolg in de hele jaarwerking. Dit resultaat , die mooie link kan je pas krijgen door op voorhand genoeg door te praten over elkaars manier van werken.

Vragen bij deze voorbeelden

- Zijn deze projecten mogelijk in jullie werking?
- Wat is de rol van de vrijetijdsaanbieder in het verhaal?
- Wat is de rol van de deelnemer in het verhaal?
- Wat is de rol van de sociale organisatie of vereniging in dit verhaal?
- Wat kan hieruit geleerd worden?
- Hoe kun je je werking aanpassen adhv deze verhalen?

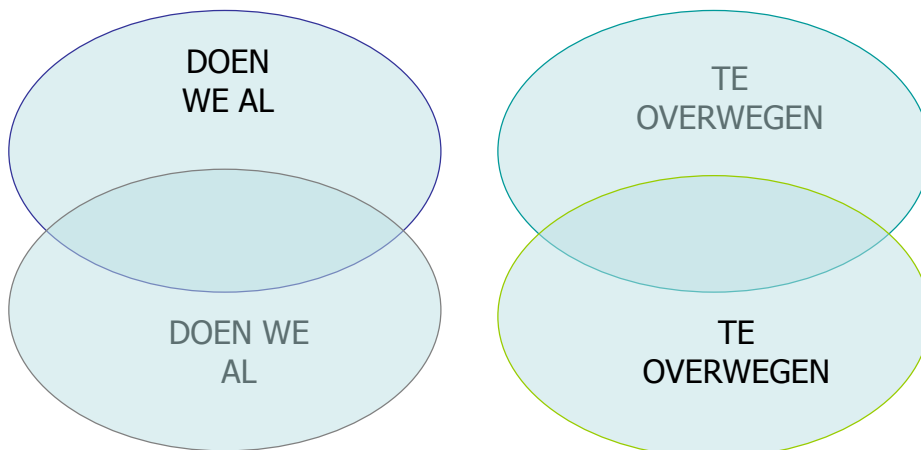
4. Oefening

Beide partijen krijgen 2 cirkels toegewezen, waarbij één cirkel staat voor de taken die ze zelf al opnemen, en 1 cirkel voor taken die ze eventueel zouden kunnen opnemen. Bovendien overlappen de 2 cirkels met de cirkels aan de overkant, zodat er ook sprake kan zijn van gemeenschappelijke taken.

Elke partij trekt een kaartje en legt de taak in de cirkel waar ze volgens hem/haar thuishoort.

Achteraf hier gesprek over

VRIJETIJDSAANBIEDER

SOCIALE ORGANISATIE

Mogelijke toeleidingsacties (uitknippen)

In groep activiteiten kiezen om samen naar toe te gaan	Huisbezoeken om mensen te bereiken en te leren kennen
Mensen opbellen voor de activiteit	Mensen ophalen / brengen
Mensen kennen en aanspreken bij hun voornaam aan de kassa	Open en gezellige sfeer creëren voor en na de activiteit
Mogelijkheid tot een hapje voorzien (croque monsieur, soep..)	Organiseren van groepsuitstap voor starters
Aanwezig zijn op activiteiten sociale organisaties	Mensen in armoede inschakelen als vrijwilliger
'Vertalen' van het aanbod: wat zijn leuke voorstellingen, wat zijn aanraders..	Vaste contact- en aanspreekpersoon voor de boekingen
Plaatsen voorbehouden	Aanbod toelichten in sociale organisaties
Mensen bereiken via sociale dienstverlening (2ehands, hulp, activiteiten..)	Projecten doen in wijken en buurten
Mensen gericht aanspreken rond vrijetijdsactiviteiten	Een groep vormen en begeleiden van mensen in armoede die samen het vrijetijdsaanbod verkennen
Nieuwe mensen in armoede warm maken voor vrijetijd	Vorming geven
Mensen systematisch opbellen voor een activiteit en vragen of ze mee gaan	Vaste herkenbare mensen aan de kassa
Vaste herkenbare mensen als infopunt voor cultuur- en vrije tijd	Bezoek achter de schermen in de organisatie
Zorgen voor gezelschap met dezelfde achtergrond, waar mensen zich bij thuis kunnen voelen	Beeldvorming aanpassen bij communicatie
Nalezen van communicatie op	Deelnemers sms'en (uitnodiging,

onduidelijkheden en ingewikkeld taalgebruik	herinnering...)
Kinderopvang voorzien	Nabespreking, babbel achteraf, traktatie..
Voorbespreking, verwachtingen polsen, vragen beantwoorden van deelnemers	Ontwikkelen van een visie op vrijetijdsparticipatie van mensen in armoede binnen de organisatie
Ontwikkelen van een visie op armoede binnen de organisatie	Mensen informeren over kortingssystemen en gratis activiteiten
Zelf op de hoogte zijn van goedkoop of gratis vrijetijdsaanbod	Op de hoogte zijn van het vrijetijdsaanbod in de stad
Op de hoogte zijn van de sociale organisaties in de stad	Gerichte belrondes of bezoekerondes
Informeren over vrijetijdsaanbod via scholen	Zelf beslissen wie korting krijgt op vrijetijdsactiviteiten
Financiële tegemoetkoming voorzien voor mensen in armoede	Informatie verstrekken over (openbaar) vervoer van en naar het aanbod
Opstarten van een vrijetijds- of cultuurgroep voor mensen in armoede	

5. En nu?

De bedoeling van deze nota is een gesprek op gang te brengen tussen vrijetijdsorganisaties en sociale organisaties, om na te gaan welke inspanningen kunnen gebeuren om de kloof tussen mensen in armoede en het vrijetijdsaanbod te verkleinen.

Voor toeleiding bestaan geen kant-en-klare oplossingen, maar vanuit een blijvend leerproces en samenwerking met de groepen die je wil bereiken, kan veel gebeuren.

Wie meer inspiratie nodig heeft, kan terecht bij

- Het fonds vrijetijdsparticipatie, contactpersoon Karen Maes
- Het Netwerk tegen Armoede, contactpersoon Carolien Patyn
- Verenigingen waar armen het woord nemen in uw buurt, contactadressen via www.netwerktegenarmoede.be